

1. Визначення кластерного потенціалу регіонального економічного простору на основі аналізу наявних економічних, ресурсних, організаційних передумов.
2. Ідентифікація та ініціалізація створення кластерних структур на основі підприємств пропульсивних, конкурентоспроможних галузей та конкурентоспроможних компетенцій регіонального економічного простору.
3. Створення управлінської організаційної структури розвитку кластера, що забезпечує організацію, подальшу координацію діяльності його учасників, та входження до її складу.
4. Участь у визначенні, розробленні та здійсненні стратегічної мети і довготермінових планів діяльності кластера, заходів, спрямованих на формування сприятливих умов для його функціонування.
5. Розроблення прогностичних показників ефективного функціонування кластерів та контроль за результатами їхньої діяльності.
6. Забезпечення сприятливого інституційного та інформаційного середовища, популяризація механізмів кластерного розвитку.

Висновки. На основі порівняльного аналізу закордонного й вітчизняного досвіду реалізації політики кластерного розвитку регіонального економічного простору можна виділити такі принципи її здійснення:

- підпорядкованість стратегічним пріоритетам національної політики просторового розвитку;
- селективність фінансування найбільш конкурентоспроможних проектів на конкурсній основі;
- інтеграція й узгодження пріоритетів регіональної соціально-економічної, промислової й науково-технічної політики в рамках підтримки кластерів;
- інтеграція просторової і галузевої парадигм конкурентного розвитку регіону в рамках кластерного підходу;
- децентралізація ресурсів підтримки кластерів з можливістю залучення центральних, регіональних і місцевих органів влади, суспільних і приватних суб'єктів мережевої взаємодії, широкого використання форм державно-приватного партнерства;
- постійне здійснення підтримки розвитку кластерів з позицій інституціонального та ресурсного забезпечення.

Отже, політику кластерного розвитку регіонального економічного простору необхідно розглядати як складовий елемент процесу його модернізації. Кластери, як інноваційні форми організації економічної взаємодії, що засновуються на мережевій координації діяльності економічних суб'єктів з метою підсилення індивідуальної та загальнопросторової конкурентоспроможності на основі використання синергетичних ефектів, виступають як постіндустріальні механізми кон'югаційної інтеграції.

Література

1. Бойко Л.І. Кластери як одна з ефективних форм співробітництва / Л.І. Бойко, С.В. Кудря // Економічний простір : зб. наук. праць. – 2009. – № 22. – С. 327-331.
2. Гесць В. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена... / В. Гесць // Економіст : наук. журнал. – 2008. – № 10. – С. 10-11.
3. Кластери як центри економічного зростання регіонів за умов кризи / М.П. Войнаренко // Развитие инновационных кластеров в современных условиях реструктуризации экономики : матер. IV Междунар. науч.-практ. конф., 1-2 июня 2009 г. – Севастополь : Вид-во ТПП, 2009. – С. 16-29.

4. Концепція створення кластерів в Україні від 29.08.2008 р. (проект) / М-во економіки України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=121164.

5. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Изд-во "Прогресс", 1993. – 594 с.

6. Пилипенко И.В. Конкурентоспособности стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы. – Смоленск : Изд-во "Ойкумена", 2005. – 359 с.

7. Посібник кластерного розвитку. – К. : GFA Consulting Grup, 2006. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy-mk.gov.ua/download/books/ClusterHandbookUkr.pdf>.

8. Проект концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів // Офіц. сайт М-ва регіон. розвитку, буд-ва та житл.-комун. господарства. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minregionbud.gov.ua/uk/publish/category/28895>.

9. Соколенко С.І. Виробничі системи глобалізації. Мережі, альянси, кластери / С.І. Соколенко. – К. : Вид-во "Логос", 2002. – 645 с.

10. Doeringer P. Business Strategy and Cross-Industry Clusters / P. Doeringer, D. Terkla // Economic Development Quarterly. – 1995. – Vol. 3-9. – Pp. 225-237.

11. Enright M.J. Why Clusters are the Way to Win the Game? / M.J. Enright // Word Link, No: 5, July/August, 1992. – Pp. 2425.

12. Porter M.E. Clusters and the New Economics of Competition / M.E. Porter // Harvard Business Reviews, November-December, 1988. – Pp. 77-90.

13. Rosenfeld S.A. Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development / S.A. Rosenfeld // European Planning Studies. – 1997. – № 5. – Pp. 323.

Бавыко А.Е. Интегрированная модель политики кластерного развития регионального экономического пространства

По результатам исследования проблем модернизации регионального экономического пространства обоснована необходимость синхронизации процессов технической и организационной перестройки. На основе определения основных составляющих элементов, условий эффективности и принципов политики кластерного развития регионального экономического пространства, предложена соответствующая интегрированная модель, которая учитывает существующие методики создания кластеров – "сверху вниз" и "снизу вверх".

Ключевые слова: кластер, модернизация, региональное экономическое пространство, политика кластерного развития.

Bavyko O. Ye. The integrated model of cluster development policy of regional economic area

The synchronization processes of technical and organizational restructuring is rationale according to the study the problems of modernization of the regional economic area. The appropriate integrated model concentrates one's attention on real methods of creating clusters – "top down" and "bottom-up". It is based on the definitions of main constituent elements of efficient and principles of cluster development of regional economic area.

Keywords: a cluster, a modernization, regional economic area, cluster development policy.

УДК 338.[242+001.36]

Доц. І.М. Горбан, канд. екон. наук –
Львівський ДУВС

ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У контексті системного підходу розглянуто процес формування забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства. Запропоновано восьмиетапний процес забезпечення економічної безпеки в торговельному підприємстві і сформульовано системний набір заходів механізму його реалізації.

Ключові слова: управління економічною безпекою ТП, рівень економічної безпеки, процес і механізм забезпечення економічної безпеки ТП.

Постановка проблеми. На сучасному етапі ринкового реформування національної економіки перед українськими підприємствами як об'єктивна необхідність постало завдання забезпечення економічної безпеки функціонування [1]. Сучасні корпоративні торговельні підприємства (ТП) належать до складних систем управління, більшість з яких вже почали функціонувати з використанням інноваційних підходів щодо організації торговельних процесів. Більшості з них довелось змінити структуру, щоб зберегти незалежність, фінансову стійкість і ритмічність роботи. Відомо [1-5], що ефективне управління торговельними процесами є невід'ємною складовою забезпечення економічної безпеки. А, зважаючи на те, що усі підрозділи ТП перебувають у постійному взаємозв'язку й утворюють систему, то потрібен науково обгрунтований підхід щодо управління економічною безпекою ТП та об'єктивна оцінка його рівня. У цьому контексті першочергового значення набувають завдання формування як процесу, так і механізму забезпечення економічної безпеки ТП.

Аналіз останніх досліджень. В публікаціях останнього часу [1-3, 5, 6, 8, 9] кількісний вимір стану економічної безпеки суб'єкта господарювання оцінюють через його рівень, значення якого істотно знижується за відсутності стабільності у різних сферах діяльності підприємства, і передусім, у сфері фінансових відносин за наявності високих кредитних ризиків, нераціонального управління витратами, низької ліквідності та платоспроможності, недостатньої ефективності господарських процесів, спричинених поганим майновим станом, а також за рахунок слабкої інфраструктури внутрішнього ринку тощо. Багато неефективних і слабких ТП не витримують ринкової конкуренції. Тому, особливо сьогодні, для таких підприємств актуалізується завдання вчасного прогнозування й об'єктивного поточного оцінювання їх рівня економічної безпеки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розглянуто проблему формування з системних позицій процесу забезпечення економічної безпеки ТП. З огляду на це, її тематика є актуальною, оскільки основана на методах дослідження безпеки системних об'єктів, до яких належать великоформатні торговельні підприємства (гіпо-гіга-мега-маркети) корпоративного типу, в яких основні бізнес-процеси потребують відокремленого і детального розгляду, і розроблення відповідного механізму, спрямованого на зменшення витрат на їх здійснення і одночасно нормалізацію (стабілізацію) господарської діяльності ТП загалом.

Основною метою дослідження є формулювання з системних позицій положень процесу забезпечення економічної безпеки і визначення набору заходів, що в комплексі утворюють каркас формування механізму економічної безпеки ТП.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека ТП – це стан найефективнішого використання ресурсів для запобігання різноманітним загрозам та забезпечення стабільного функціонування торговельно-господарської структури [1]. Економічна безпека ТП характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, серед яких акумулятивним є рівень економічної

безпеки. Для досягнення найвищого його значення менеджмент ТП повинен стежити за забезпеченням максимальної безпеки основних функціональних складових своєї економічної захищеності, до яких можна зарахувати сукупність основних спрямувань економічної безпеки торговельно-господарської структури, які істотно відрізняються одне від одного за змістом. У літературі [4] виділяють такі функціональні складові економічної безпеки суб'єкта господарювання: 1) фінансову, 2) інтелектуальну, 3) кадрову, 4) техніко-технологічну, 5) політико-правову, 6) екологічну, 7) інформаційну, 8) силову.

Забезпечення нормалізованої і ефективної господарської діяльності окремого підприємства є найважливішим аспектом досягнення певного рівня економічної безпеки всієї торговельної галузі, і, відповідно, процес забезпечення економічної безпеки становить сукупність заходів із забезпечення достатнього рівня платоспроможності певного ТП, ліквідності його оборотних коштів, підвищення якості планування та ведення фінансово-господарської діяльності підприємства за всіма напрямками стратегічного та оперативного планування, й управління, зокрема з питань технічного, інформаційного і кадрового потенціалів з метою максимізації прибутку та підвищення рівня загальної рентабельності, що завжди впливає на зростання валового прибутку ТП.

З цих позицій забезпечення економічної безпеки ТП необхідно розглядати як процес прогнозування і запобігання багатостороннім загрозам, які негативно впливають на весь економічний потенціал суб'єкта за різними аспектами його фінансово-господарської діяльності [6]. Будь-які ТП, які функціонують в умовах ринкової економіки, становлять складні інженерно-комунікаційно-технічні комплекси, які часто мають проблеми через дії як з боку недобросовісних конкурентів, так і постачальників товарів (послуг), посередників, безпосередніх продавців-реалізаторів, які можуть приховувати надходження виторгу, незаконно відкривати рахунки, не сплачувати податків тощо. ТП, особливо великого формату, також будучи власниками технічної і комерційної інформації, носіями інформаційної власності або учасниками-розробниками торговельної марки, можуть мати справу з несанкціонованим їх використанням, що призводить до погіршення фінансового стану конкретного ТП і позначаються на тій чи іншій складовій економічної безпеки його торговельно-господарської структури.

Залежно від стану і ступеня захищеності від різного роду загроз економічній безпеці оцінюють інтегрований рівень економічної безпеки ТП. Наприклад, стан безпеки необоротних та оборотних активів, грошових коштів повинен забезпечувати зниження величини розкрадань і втрат внаслідок причин негосподарського характеру і максимальну ефективність цільового їх використання та перешкоджати незаконному використанню активів. Досягти економічної безпеки фінансових результатів ТП, які охоплюють виторг від реалізації, позареалізаційні доходи, прибуток, залучені фінансові ресурси, інвестиції, можна за допомогою ефективного управління фінансовими потоками [2,8], тобто ефективного фінансового менеджменту, податкового планування, прогнозування та жорсткого фінансового контролю за їх використанням, зокрема внутрішнього аудиту і консалтингу [3, 8, 10].

Процес забезпечення безпеки фінансових ресурсів визначають як сукупність робіт для досягнення максимально високого рівня платоспроможності ТП, підвищення якості його планування та здійснення фінансово-господарської діяльності за всіма напрямками функціонування. Тому безпосередньо процес досягнення фінансової безпеки як складової економічної безпеки ТП, прийнято розглядати [2] як запобігання, насамперед, можливим фінансовим втратам від негативних як зовнішніх, так і внутрішніх впливів, і невдалих дій в управлінні фінансово-господарською діяльністю. Процес забезпечення економічної безпеки будують на основі аналізу всієї множини негативних факторів, загроз та заходів щодо комплексного управління ризиками або щодо мінімізації втрат від їх впливу на різні аспекти фінансово-господарської діяльності ТП. Саме мінімізацію втрат або повне запобігання збиткам, які можна передбачити і потенційно спрогнозувати і які загрожують фінансовому стану підприємства, визначають ефективність заходів щодо підтримання економічної безпеки підприємства загалом. З іншого боку, загальною метою функціонування системи економічної безпеки ТП повинно бути не викорінення загроз економічної безпеки, а постійне підтримання їх на оптимальному рівні, що особливо важливо для вітчизняних торговельних підприємств, які повинні за будь-яких несприятливих умов здійснювати свою діяльність на конкурентоспроможному рівні порівняно з корпоративними великоформатними ТП, що поступово заповнюють вітчизняний ринок.

Отже, забезпечення економічної безпеки ТП може бути поданим у вигляді неперервного процесу, що містить вісім етапів (рис. 1). Загальний час його проходження (з обов'язковим завершенням кожного етапу) прийемо за:

$$T = \sum_{i=1}^8 t_i \rightarrow \min, \quad (1)$$

де t_i – тривалість i -го етапу забезпечення економічної безпеки на ТП.

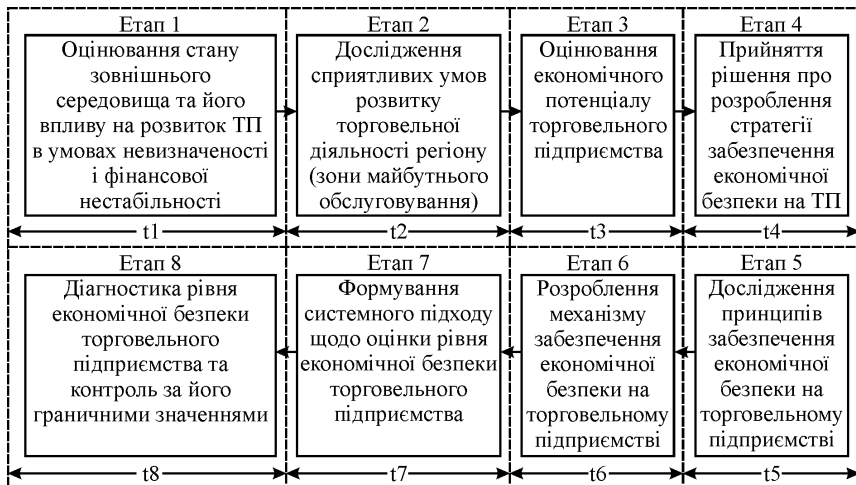


Рис. 1. Процес забезпечення економічної безпеки на торговельному підприємстві

За умови дотримання критерію мінімізації загального часу проходження процесу забезпечення економічної безпеки варто вважати, що ТП в найоптимальніші для себе терміни проходить всі етапи забезпечення економічної безпеки та ефективно здійснює структурно-функціональну діагностику свого рівня економічної безпеки, який залежить від того, наскільки ефективно підприємство змогло уникнути можливих загроз і ліквідувати негативні наслідки дестабілізації зовнішнього та внутрішнього середовища.

Структурно функціональна діагностика інтегрованого рівня економічної безпеки ТП у складі завершального етапу процесу забезпечення економічної безпеки – це якісна і кількісна оцінка захищеності економічного потенціалу підприємства на основі використання системно-комплексного апарату, що ґрунтується на поглибленому аналізі структурних елементів, які впливають на загальний рівень економічної безпеки всіх підрозділів підприємства та їх діяльності, і які оцінюють через низку індикаторів, показників, критеріїв [7], принципів, фіксуючи і ретранслюючи їх найменші відхилення від нормативних значень.

Щоб посилити контроль за процесом оцінювання елементів цього процесу, рекомендують виконати їх групування і розглядати їх ідентифіковано у межах кожного встановленого етапу перебігу процесу економічного забезпечення, а кожний етап цього процесу вважати одним з елементів загальної системи економічної безпеки ТП, як складної господарської структури з великою кількістю лінійних і вертикальних взаємозв'язків.

Механізм забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства		
Економічна безпека інвестиційної діяльності торговельного підприємства	Економічна безпека фінансово-кредитної діяльності торговельного підприємства	Економічна безпека інноваційної діяльності торговельного підприємства

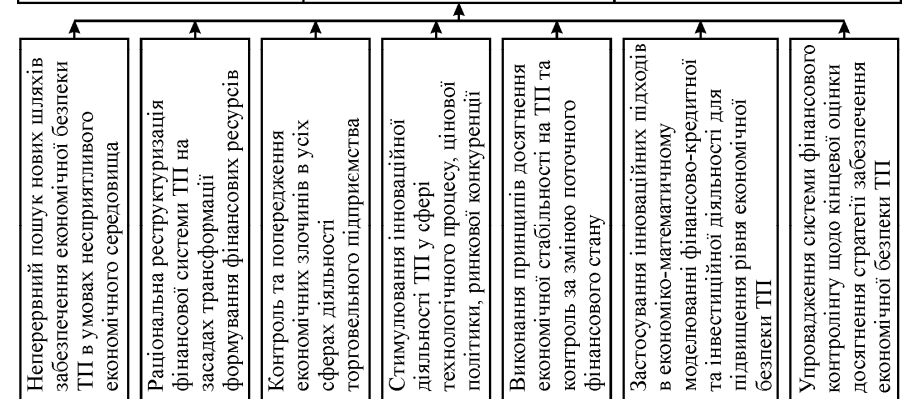


Рис. 2. Системний набір заходів для формування механізму забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства

Для спрощення рекомендуємо розглядати механізм забезпечення економічної безпеки в ТП тільки в просторі обмеження економічною безпекою інвестиційної діяльності, економічною безпекою фінансово-кредитної діяльності та економічною безпекою інноваційної діяльності. Розроблений систем-

ний набір заходів, який пропонуємо покласти в основу формування механізму забезпечення економічної безпеки через вищезазначені компоненти ТП, наведено на рис. 2.

Висновки. Аналіз восьмиетапного процесу забезпечення економічної безпеки в торговельному підприємстві формує послідовне уявлення про регламентний підхід розроблення дієвого механізму забезпечення економічної безпеки та діагностики його рівня, що у разі досягнення ним критично мінімального значення допомагає менеджменту підприємства швидко зреагувати на загрози економічного характеру. Подальші дослідження у цьому напрямі вимагають розроблення різноманітних методик діагностики рівня економічної безпеки ТП і, одночасно, розроблення автоматизованої інформаційної системи (технології), здатної своєчасно ідентифікувати ситуації загроз різного порядку і своєчасно виробляти адекватні управлінські рішення з їх усунення.

Література

1. Амоша О.І. Активізація інноваційної діяльності : монографія / О.І. Амоша, В.П. Антоноук та ін. – Донецьк : Вид-во Ін-ту економіки і промисловості, НАН України, 2007. – 328 с.
2. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия : монографія / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Ника-Центр", "Эльга", 2004. – 784 с.
3. Богомолов В.А. Экономическая безопасность / В.А. Богомолов. – М. : Изд-во ЮНИТИ-Дана, 2006. – 303 с.
4. Гончаренко Л.П. Процесс обеспечения экономической безопасности предприятиям / Л.П. Гончаренко // Справочник экономиста. – 2004. – № 12. – (Интернет-ресурс).
5. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. / Т.М. Іванюта, А.О. Затчківський. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 256 с.
6. Чужмаров А.И. Обеспечение экономической безопасности предприятий как основной фактор эффективного функционирования отрасли / А.И. Чужмаров. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.syktsu.ru/vesnik/2006/2006-4/3.htm>.
7. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія / Г.О. Швиданенко, О.І. Олексик. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 192 с.
8. Хома І.Б. Економіко-математичні методи аналізу діяльності підприємств : навч.-метод. посібн. / І.Б. Хома, В.В. Турко. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2008. – 328 с.
9. Хома І.Б. Структурно-функціональна діагностика рівня економічної безпеки машинобудівного підприємства : монографія / І.Б. Хома. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2010. – 232 с.
10. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы / В.И. Ярочкин. – М. : Изд-во "Ось-Х9", 1997. – 236 с.

Горбан И.М. Формирование процесса обеспечения экономической безопасности в торговом предприятии

В контексте системного подхода рассмотрен процесс формирования экономической безопасности предприятия. Предложено восьмиэтапный процесс обеспечения экономической безопасности в торговом предприятии и сформулированы системный набор мер механизма его реализации.

Ключевые слова: управление экономической безопасностью ТП, уровень экономической безопасности, процесс и механизм обеспечения экономической безопасности ТП.

Gorban I.M. The basic of security economic in commercial enterprise

The forming of security economic in commercial enterprise is considered in the context of system approach. An eight-stage process of security economic in commercial enterprise is offered. The system set of the measures of mechanism its realization is formulated.

Keywords: a management by security economic in CE, a level of security economic, a process and a mechanism of security economic in CE.

УДК 631.11:330.111.4

Аспір. Г.І. Бодак¹ – Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано та досліджено сутність та структуру ресурсного потенціалу, його вплив на діяльність та виробництво на підприємстві. Запропоновано шляхи вдосконалення ресурсного потенціалу підприємства, оскільки ефективне функціонування будь-якого підприємства є практично неможливим без якісного й економічно обґрунтованого розвитку його ресурсного потенціалу.

Ключові слова: ресурси, потенціал, розвиток, підприємство, економіка, діяльність, земля, чинники, галузь, персонал, фінанси, криза, виробництво.

Вступ. На будь-якому підприємстві, незалежно від його організаційно-правової форми господарювання існування ресурсів, принципово важливим є його потенціал. Їх стратегічне значення полягає в можливостях розробляти оптимальну для підприємства стратегію, забезпечувати рентабельне виробництво та підвищувати його рівень позиції на ринку.

Постановка проблеми. У повсякденній господарській діяльності підприємств задіяні безліч різноманітних ресурсів: земельні, трудові, фінансові, матеріальні та нематеріальні тощо. Процес виробничої діяльності ускладнюється браком їхнього існування на підприємстві, тому забезпечення сільськогосподарського виробництва ресурсами є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень. Досліджували ресурсний потенціал підприємств такі вчені, як: В.Г. Андрійчук, М.В. Гладій, М.А. Лендел, І.І. Лукинов, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавер, В.М. Трегобчук, А.Е. Юзефович, Г. Стейнер, Й. Шумпетер, В.Л. Берестов, М.В. Буданова, І.М. Писаревський. Вивченню ресурсного потенціалу приділяли уваги багато зарубіжних і вітчизняних вчених, проте цю тему не повністю висвітлено. Більшість теоретичних концепцій розвитку ресурсного потенціалу є недостатньо обґрунтованими або суперечливими. В економічній літературі мало уваги приділено ефективності використання ресурсного потенціалу, тому ця тема потребує подальшого вивчення і дослідження.

Метою роботи є необхідність використання ресурсного потенціалу як одного з основних факторів виходу вітчизняних підприємств аграрного сектору з кризи, стабілізації їхньої діяльності на внутрішньому ринку і вихід на зовнішні ринки збуту.

Виклад основного матеріалу. Використання ресурсного потенціалу є важливим етапом діяльності підприємства, головним завданням якого є одержання максимальних прибутків у разі найменших витрат та мінімального рівня ризику. Кожне підприємство самостійно формує свій ресурсний потенціал, який дає змогу визначити перспективи розвитку на майбутнє.

Істотний внесок у розробку окремих аспектів проблеми ефективного використання економічних ресурсів підприємств зробити фундаментальні теоретичні праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених ще у 70-х роках ми-

¹ Наук. керівник: проф. М.Г. Шульський, д-р екон. наук